

ÎN LEGĂTURĂ CU CIRCULAȚIA STATERILOR DIN CYZIC LA DUNĂREA DE JOS

Rolul deosebit de important pe care l-au jucat staterii de *electrum* ai orașului Cyzic în comerțul din bazinul Mării Negre și din regiunea Balcanilor, în cursul secolelor V-IV î.e.n., a fost deseori subliniat în studii și lucrări de numismatică și istorie antică. Aceste interesante emisiuni monetare au atras atenția, nu atât prin caracterul lor numismatic și stilistic, cât mai ales prin largă lor răspândire. Numeroasele descoperiri de cyzicieni făcute în zona Balcanilor, ca și pe coasta tracică a Mării Negre,¹ precum și cele semnalate în Crimeea sau în general în regiunea de nord a Pontului Euxin,² reprezintă dovezi grăitoare, în acest sens. Argumente în plus cu privire la rolul economic al staterilor din Cyzic și la valoarea lor de monedă-etalon de schimb, recunoscută în regiunile amintite, întâlnim în unele mărturii epigrafice, care ne oferă date însemnate despre anumite reglementări ale comerțului din Pontul Euxin și despre raportul dintre staterul de *electrum* din Cyzic și o serie de monede olbiene³.

Dacă pentru regiunea nord-pontică și cea a Balcanilor, cu prelungire pe coasta tracică a Mării Negre, răspândirea și circulația cyzicienilor este pe deplin dovedită, situația, din acest punct de vedere, pentru țărmul dobrogean și mai ales pentru zona Dunării de Jos, nu ne apare, sau cel puțin nu ne apărea pînă acum, suficient de limpede. Informațiile de care dispuneam pînă în ultima vreme lăsau impresia că regiunile din preajma gurilor Istrului nu ajunseseră să intre în sfera de circulație a staterului cyzician. Cele câteva date păstrate, nu numai că n-au fost exploatate, ci dimpotrivă, ele au ajuns în ultima vreme să fie chiar contestate. Înainte însă de a vedea în ce măsură se poate sau

¹ T. Gerasimov, în *Godišnik-Sofia*, VII, 1944, p. 72—89; idem, în *Izvestiia-Institut*, XXV, 1962, p. 231; Sydney P. Noe, *A bibliography of greek coin hoards*, în *Numismatic Notes and Monographs*, 78, 1937.

² Ch. Lenormant, în *Revue Numismatique*, 1856, p. 24; K. Regling, în *Zeitschrift für Numismatik*, XLI, 1—2, 1931, p. 1—46; D. B. Şelov, în *VDI*, 2, 1949, p. 93—98; P. O. Karişkovski, în *VDI*, 3, 1958, p. 121—136.

³ W. Dittenberger, *Syll. inscr. graec.*, 218; P. O. Karişkovski, *loc. cit.*; cf. și H. Schmitz, *Ein Gesetz der Stadt Olbia zum Schutz ihres Sichelgeldes*, Freiburg, 1925.

nu pune bază pe aceste informații socotim necesar să le reamintim pe scurt.

Folosind ca bază de informare o notă a lui Cesar Bolliac din Trompeta Carpaților, nr. 699, din 1869, Gr. Tocilescu face mențiune despre descoperirea la Galați a unui număr de 15 stateri din Cyzic.⁴ Din însemnările aceluiași Cesar Bolliac, făcute cu aproape un an înainte, în nr. 651, din 1968 al gazetei amintite, rezultă că un „albanes din Ianina“, venit la București, prin Constantinopol, posedea un număr de 13 stateri de electrum din Cyzic. Caracterul vag al informației, ca și aducerea în discuție a unui străin posesor de cyzicieni, au determinat pe Suzana Dimitriu, nu numai să pună sub semnul întrebării datele despre descoperirea de cyzicieni de la Galați, ci chiar să le conteste total⁵.

Trebuie să recunoaștem că informațiile cu privire la această descoperire sînt departe de a fi satisfăcătoare. Datorită lipsei de precizuni și a unei prea mari conciziuni, știriile respective pot fi cu ușurință puse la îndoială. Incertitudinile acestea ne dau într-adevăr dreptul să primim cu rezerve asemenea date, dar nu credem, după cum vom încerca să dovedim ceva mai jos, că le putem înlătura complet și cu atîta ușurință.

O a doua descoperire monetară cu stateri din Cyzic se spune că s-a făcut prin 1905 la Cuzgun, astăzi Ion Corvin, jud. Constanța. Din datele păstrate rezultă că este vorba de un tezaur alcătuit din 200, după unele informații, mai puțin verosimile, chiar din 2000 monede antice de argint din Apollonia, Mesembria și Istros, alături de care sînt menționați și cîțiva stateri cyzicieni, uneori în număr de șapte, altelei de 20 exemplare⁶. Unele informații despre descoperire le întîlnim inserate în darea de seamă a Academiei Române din martie 1903, unde se făcea cunoscut primirea unui număr de 39 monede din tezaurul descoperit la Cuzgun. În același timp, Academia înaintea Muzeului de antichități un număr de 32 monede din aceeași descoperire, în rîndul cărora nu figura nici-un cyzician. Se presupune că diferența de șapte monede mai puțin de cît ajunseseră la Academie ar reprezenta tocmai grupul de stateri cyzicieni, despre a căror soartă nu mai posedăm nici-un fel de date precise. Nepotrivirea privind data descoperirii (1903 sau 1905) și lipsa oricărei mențiuni a statelor cyzicieni din lotul de monede înaintat Muzeului de Antichități, a determinat pe aceeași cercetătoare bucu-reșteană să pună la îndoială caracterul autentic al informațiilor referitoare la tezaurul de la Cuzgun⁷. În concluzie, spune S. Dumitriu, referindu-se la ambele descoperiri, cea de la Galați este de fapt inexistentă, iar cea de la Cuzgun, dubioasă. Problema circulației cyzicienilor pe te-

⁴ Gr. Tocilescu, *Dacia înainte de romani*, 1880, p. 856.

⁵ Suzana Dimitriu, *O monedă divizionară din Cyzic la Histria*, în *SCIV*, VIII, 1—4, 103—111.

⁶ Const. Moisil, în *BSNR*, X, 1913, p. 63 (nr. 23); *idem*, în *Analele Dobrogei*, IX, 1928, I, p. 157—158; Sydney P. Noe, *op. cit.*, p. 86; B. Mitrea, *Penetrazione commerciale e circolazione monetaria nella Dacia prima della conquista*, în *Ephemeris Dacoromana*, X, 1945, p. 24; Em. Condurachi, în *Balcania*, VII, 1944, p. 24; *Idem*, în *Eirene*, I, 1960, p. 62.

⁷ Suzana Dimitriu, *op. cit.*, p. 109.

ritoriul nostru capătă astfel, afirmă în continuare cercetătoarea amintită, un aspect negativ.⁸

A treia și ultima descoperire asupra căreia nu există nici-un dubiu, constă dintr-o monedă, divizionară de electrum din Cyzic, găsită în 1955 la Histria, pe platoul din vestul cetății.⁹

Acestea ar fi pe scurt datele pe care le posedăm în legătură cu prezența monedelor din Cyzic în regiunea Dunării de Jos. Dacă în privința descoperirii de la Histria nu există nici-un fel de dubiu, am arătat că asupra autenticității celorlalte două, de la Galați și Ion Corvin (Cuzgun), adică asupra celor care ne interesează în mod deosebit în această prezentare, s-au exprimat rezerve serioase. Fără îndoială că nu este deloc ușor să dovedești contrariu. Dar socotim că atita vreme cât dispunem de unele informații, cu tot caracterul lor succint și vag, nu credem că avem dreptul să le contestăm fără o analiză mai complexă a datelor pe care le avem la dispoziție.

Referitor mai întâi la descoperirea de la Galați, considerăm necesar să amintim că a fost socotită neautentică pentru motivul că Cesar Bolliac vorbește în Trompeta Carpaților nr. 651 din 1868 de un străin care poseda 13 stateri din Cyzic, iar ceva mai târziu, în aceeași gazetă, nr. 699 din 1869, menționa printre descoperirile din România, fără să se precizeze că este vorba de Galați, și un grup de 15 stateri cyzicieni. Din aceleași notări nu rezultă cu claritate dacă Cesar Bolliac se referă în ambele numere ale gazetei, la unul și același lot de monede. Din contextul în care apare informația în nr. 699 din 1869 se pare că autorul nu are în vedere două loturi de cyzicieni. Nu este deloc limpede însă pentru care motiv vorbește odată de 13 stateri, aflați în posesia unui „albanes“, iar a doua oară de un număr de 15 asemenea monede descoperite în România. Ar fi poate de presupus că între timp Cesar Bolliac a aflat că staterii din posesia albanesului nu fuseseră aduși din afară, ci dimpotrivă achiziționați în România. Prin urmare, rămîne neclarificat faptul dacă în acest caz avem de-a face cu un singur lot de cyzicieni descoperit în țara noastră, sau cu două loturi cu proveniențe diferite. Deasemenea, persistă un semn de întrebare și în legătură cu locul de descoperire la Galați, pe care-l menționează doar Gr. Tocilescu. Este vorba oare de o confuzie a lui Gr. Tocilescu sau acesta a obținut ulterior informații suplimentare cu privire la locul exact al descoperirii. Fără îndoială că despre caracterul autentic sau neautentic al descoperirii de stateri cyzicieni de la Galați se pot face tot felul de supoziții și speculații. Oricît de departe s-ar merge însă cu astfel de interpretări nu credem că se va putea trece peste faptul că datele existente nu permit să se vorbească despre o descoperire sigură de cyzicieni la Galați. În același timp însă nu credem că putem, în ciuda rezervelor serioase care există, să ajungem pînă la o totală negare a informațiilor păstrate.

În legătură cu tezaurul de la Ion Corvin (Cuzgun) situația este oricum mai clară. Asupra descoperirii tezaurului ca atare nu s-a făcut

⁸ *Ibidem*, p. 110.

⁹ *Ibidem*, p. 101—111.

nici-un fel de obiecție pînă acum. Rezerve s-au exprimat, așa cum am mai arătat, doar în privința prezenței în acest depozit de monede antice, a unor stateri din Cyzic. O astfel de poziție se sprijină doar pe simplu fapt că în lotul de monede ajuns la Academie nu este menționat nici-un cyzician. Să nu uităm însă că tezaurul era mult mai mare și că în lotul dispărut este firesc ca staterii din Cyzic să fi fost reținuți înaintea altor categorii de monede. Dispariția a șapte monede din grupul primit de Academie și înaintat apoi Muzeului de antichități, aproape că nu mai are nevoie de comentarii. Numărul coincide de altfel după unele informații,¹⁰ cu totalul cyzicienilor din tezaurul de la Ion Corvin. Însăși Suzana Dimitriu, care socotea dubioasă descoperirea de cyzicieni în acest tezaur, ajunge să se contrazică, recunoscînd că „acești cyzicieni au plecat din țară și nu mai pot fi identificați”¹¹, menționînd totodată informațiile transmise de M. Sutzului lui C. Moisiu, că toți staterii de la Cuzgun au fost dăruiți în 1908, ducelui Alexios Mihailovici¹².

În cadrul discuțiilor noastre referitoare la cele două descoperiri monetare, pe lângă știrile directe, mai pot fi luate în considerație și unele dovezi indirecte, a căror valoare nu poate fi deloc neglijată. Avem în vedere acel ansamblu de fapte și date, care caracterizează nivelul de dezvoltare economică și politică a societății omenești din zona Dunării de Jos și realitățile existente între diferitele comunități din regiunea amintită. În cazul de față s-ar pune întrebarea, în ce măsură condițiile social-politice și economice și descoperirile cunoscute pînă acum ne îngăduie să vorbim despre o pătrundere a staterilor din Cyzic în părțile de jos ale Dunării.

Un răspuns afirmativ la întrebarea ridicată este acum pe deplin posibil. O recentă descoperire monetară de necontestat vine înaintea altor argumente, să facă lumină în această controversată dispută. Ne referim la tezaurul de stateri de electrum cyzicieni găsit în 1967 pe malul stîng al Dunării la Orlovka, în apropiere de Reni¹³ (reg. Odessa). Tezaurul cuprinde 71 stateri, datînd din sec. V-IV î.e.n.E.A. Bulatovici, editorul acestei descoperiri, atrage atenția în mod special asupra faptului că locul unde s-a găsit tezaurul se situează pe una din principalele căi ale comerțului antic, la unul din vadurile de traversare a Dunării.

Noua descoperire făcută la Orlovka probează în mod limpede fenomenul de circulație și de pătrundere a staterului cyzician în zona gurilor Dunării și respectiv în teritoriul getic din stînga Istrului. Aceeași descoperire ar veni totodată, deși în mod indirect, să aducă un oarecare plus de certitudine datelor cu privire la monedele de la Galați. Dacă înfirmarea unei astfel de descoperiri se făcea în mare măsură și pe baza convingerii că staterii cyzicieni n-au pătruns în teritoriul geto-dacic, recenta descoperire înlătură pe deplin o astfel de concluzie. În plus,

¹⁰ B. Mitrea, *Il problema delle monete-anelli della Dacia*, în *Dacia*, VII—VIII, 1937—1940, p. 152.

¹¹ Suzana Dimitriu, *op. cit.*, p. 110.

¹² Const. Moisiu, în *Buletin științific*, II, 1950, p. 55.

¹³ S. A. Bulatovici, *Глад визигинов из Орловки*, în *VDI*, 2, 1970, p. 73—86; cf. și A. A. Kravcenko, în *SA*, 1, 1969, p. 274—277.

aceiași tezaur de la Orlovka atenuează parte din indoelile care s-au exprimat în legătură cu staterii de la Galați. În lumina acestor ultime interpretări și descoperiri putem afirma că dispunem de suficiente date care să ne îngăduie să vorbim despre circulația staterilor de electrum din Cyzic în regiunile Dunării de Jos. Tezaurile de la Orlovka, Ion Corvin, probabil și monedele de la Galați, reprezintă mărturii grăitoare ale acestui proces.

Odată admisă și dovedită circulația cyzicienilor în părțile de jos ale Istrului se ridică și problema căilor de pătrundere a acestora spre interiorul teritoriului traco-getic.

Ocupându-se în mod special de căile comerciale pe care au circulat staterii cyziceni din Hellespont către Dunăre, Em. Condurachi, bazându-se pe principalele descoperiri monetare, reușea să identifice o cale maritimă, ce trecea printr-unul din orașele de pe coasta dobrogeană și un alt drum continental¹⁴. În ceea ce privește staterii din Cyzic la care ne-am referit nu-i vedem ajunși în zona Dunării decât pe drumul maritim, prin intermediul unuia din orașele vest-pontice. Două sînt motivele ce ne îndeamnă să identificăm Histria cu acest intermediar, așa cum aprecia B. Mitrea¹⁵ încă din 1945. Avem în vedere în primul rînd prezența în cadrul orașului a monedei divizionare de electrum din Cyzic, datînd foarte probabil de la sfîrșitul sec. VI sau poate chiar de la începutul sec. V î.e.n. și în al doilea rînd, asocierea în tezaurul de la Corvin a staterilor cyziceni cu drahme histriene. Ar fi vorba de dovezi că Histria se afla încă de timpuriu, dacă nu în raporturi directe cu Cyzicul, sigur în sfera de acțiune și circulație a monedelor de electrum ale orașului respectiv. Pentru nevoile proprii, colonia vest-pontică adopta prin urmare o monedă cu o mare putere de circulație, ce se va impune în tot comerțul din bazinul Mării Negre în secolele VI-IV î.e.n.

Un al doilea argument, poate cel determinant, în favoarea Histriei ca intermediar al difuzării cyzicienilor la Dunărea de Jos, îl constituie însăși activitatea comercială desfășurată de oraș în zona de vest și de nord a Mării Negre în secolele VI-IV î.e.n. În această privință lămuritoare se dovedește circulația monetară proprie a Histriei. Monedele de argint emise în sec. V-IV î.e.n.¹⁶ și piesele de bronz de tipul cu roata¹⁷, găsite în număr mare în nord-vestul Pontului Euxin, fac dovada volumului și direcției comerțului histrian, care se întindea pînă în sfera de acțiune a Olbiei. Recentele descoperiri arheologice și numismatice de la Roxolani¹⁸, în apropierea Limanului Nistrului și identificarea

¹⁴ Em. Condurachi, *Les statères de Cyzique et les routes commerciales du Hellespont au Danube*, în *Eirene*, I, 1960, p. 61—67.

¹⁵ B. Mitrea, *Penetrazione...*, p. 26.

¹⁶ Sydney P. Noe, *op. cit.*, p. 302; B. N. Grakov, în *MIA*, 36, 1954, p. 146; P. A. Nekrasov, în *KS*, Odessa, 1961, p. 78—79; B. Mitrea, în *Studii Clasice*, VII, 1965, p. 152—153.

¹⁷ C. Preda, în *SCN*, 1960, p. 21—35.

¹⁸ G. Zaghinailo, *Материалы по археологии северного Причерноморья*, 5, 1966, p. 100—131; cf. și P. Alexandrescu, în *Studii Clasice*, XII, 1970, p. 149—156.

acestua cu anticul *Niconium*¹⁹, la care se mai poate adăuga eventual și acel Istrianon Limen²⁰, ambele centre înființate foarte probabil de Histria, ne dau o imagine nouă a stadiului de dezvoltare a orașului milesian a influenței și activității sale comerciale de-a lungul litoralului nord-pontic în secolele VI-IV î.e.n.

În aceeași ordine de idei ar fi de amintit numeroasele descoperiri de drahme histriene făcute în stînga Dunării, în special în jumătatea de sud a Moldovei²¹ și cele din zona vest-tracică a Mării Negre²². Toate aceste descoperiri monetare dovedesc extinderea și întărirea raporturilor economice și chiar politice ale orașului, în sec. IV î.e.n., cu populația getică din nordul Dunării și cu cea traco-getică din sud, pînă în momentul expansiunii macedonene. Dacă ar fi să judecăm după descoperirile arheologice și monetare histriene ar urma să vedem, în orașul Histria din sec. VI-IV, nu numai un centru care domină activitatea economică și comercială în regiunile vest și nord-pontice ci și pe singurul intermediar al difuzării staterilor cyzicieni în mediul autohton.

Perioada pătrunderii cyzicienilor la Dunărea de Jos se circumscrie în linii mari la secolul V-IV î.e.n.²³. Datarea aceasta are în vedere etapele de emisie a diferitelor categorii de monede. Nu știm însă în ce măsură perioadele de emisie coincid cu cele de circulație. Situația oferită de descoperiri ne îndreaptă mai mult către sec. IV î.e.n. De exemplu, staterii din tezaurul de la Cuzgun, deși nu le cunoaștem tipurile, apar în compania unor monede grecești din sec. IV î.e.n. Tezaurul de la Orlovka, a cărei îngropare este pusă de autor în perioada expansiunii macedonene către Dunăre, cuprinde 29 stateri din sec. V și 42 exemplare din sec. IV (400--330 î.e.n.)²⁴. Constatări asemănătoare pot fi făcute și în cadrul altor descoperiri din zone mai îndepărtate, asupra cărora nu socotim necesar să ne oprim. Către o astfel de concluzie înclină și K. Regling, cu prilejul publicării importantului tezaur de la Prinkipo²⁵, din componența căruia fac parte, pe lângă cei 207 cyzicieni, și monede de aur, emisiuni din sec. IV î.e.n. de la Lampsacus, Panticapeum și ale regelui macedonean Filip al II-lea. În viziunea aceluiași autor monedele din Cyzic se leagă de mișcarea comercială

¹⁹ P. O. Karîșkovski, în *Материалы по археологии северного Причерноморья* 5, 1966, p. 149—162.

²⁰ B. Pick, *Die antiken Münzen Nord-Griechenlands-Dacien und Moesien*, Berlin, 1898, p. 181.

²¹ B. Mitrea, în *Studii Clasice*, VII, 1965, p. 143—166.

²² T. Gerasimov, în *SCN*, V, 1971, p. 17—19; cf. și B. Mitrea, *loc. cit.*

²³ Ch. Lenormant, *op. cit.*, p. 23—25; W. Greenwell, în *Numismatic Chronicle*, 1887, p. 41; B. Head, *Historia Numorum*, ed. 1963, p. 522—526; H. Fritze, în *Nomisma*, VII, 1912; A. N. Zograf, în *Gos. Ermitaj. Sbornik*, III, 1926; Const. Moisil, în *Analele Dobrogei*, IX, 1928, I, p. 157—158; K. Regling, în *RE*, col. 224—228; idem, în *Zeitschrift für Numismatik*, XLI, 1—2, 1931, p. 1—46; B. Mitrea, în *Dacia*, VII—VIII, 1937—1940, p. 152; Em. Condurachi, în *Eirene*, I, 1960, p. 61—67; D. Rouviere, *Les statères d'electrum de Cyzique*, în *Vitrina*, 4, 1960, după o notă din Schweizer Münzblätter, 10, 1961, H. 40; pentru o datare ceva mai veche a se vedea D. B. Șelov, în *VDI*, 2, 1949, p. 93—98 și S. Dimitriu, *loc. cit.*

²⁴ S. A. Bulatovici, *loc. cit.*

²⁵ K. Regling, în *Zeitschrift f. Numismatik*, 1931, p. 1—46.

care are loc în sec. IV în bazinul pontic²⁶. Aceasta ar fi în concordanță și cu părerea mai veche că principala activitate a atelierelor din **Cyzic** se plasează în intervalul de timp cuprins între anii 387—334, adică între pacea lui Antalcidas și ridicarea Macedoniei din vremea lui Alexandru cel Mare²⁷. Se apreciază de asemenea că odată cu eclipsa politică și economică a Atenei determinată de înfrângerea din 405 î.e.n., Cyzicul, care devine principalul intermediar al răspîndirii mărfurilor grecești în bazinul Mării Negre și în Peninsula Balcanică va emite cantități însemnate de monede de electrum²⁸. Pentru intensa circulație a acestorași monede în cursul secolului IV pledează și decretul olbian, menționat de noi mai sus, prin care orașul lua măsuri contra concurenței făcută de cyziceni monedelor olbiene de argint de la mijlocul și din a doua jumătate a sec. IV î.e.n.²⁹.

Referindu-ne în mod special la descoperirile din zona Dunării credem că pătrunderea cyzicienilor în mediul autohton a avut loc, după cum ne-o dovedește însăși compoziția tezaurului, în cursul sec. IV, pînă în momentul influenței și extinderii economice și politice a statului macedonean în regiunea Istrului. După toate aparențele, perioada aceasta coincide cu principala etapă a răspîndirii drahmelor histriene tîrzii, emise pînă după mijlocul aceluiași secol. S-ar putea astfel admite că staterii cyziceni la care ne-am referit se înscriu în activitatea economică și politică desfășurată de Histria în sec. IV î.e.n. Aceștia ar reprezenta astfel expresia raporturilor dintre orașul milesian și populația getică din stînga Dunării, raporturi care cunosc în perioada amintită o mare extindere și intensitate. Natura acestor relații, așa cum o vor dovedi evenimentele de mai tîrziu din sec. III—II, este nu numai economică, ci și politică³⁰. Monedele de metal prețios, cum sînt staterii din Cyzic, iar după aceea cei macedoneni, ajung în mediul autohton mai ales sub formă de stipendii și doar într-o mică măsură ca o consecință a raporturilor de schimb dintre Histria și populația getică. Sugestive sînt în acest sens și descoperirile de stateri de aur de la Filip II, Alexandru cel Mare, Lysimach și Filip III Arideul, făcute în aceeași zonă, la Mărășești,³¹ Dăeni și Gildău³², precum și cel de la Lărguța³³ (R.S.S. Moldovenească), monede care vor prelua, în proporții sporite, rolul jucat de staterii din Cyzic, nu numai în Pontul Stîng, ci și în regiuni mult mai îndepărtate.

²⁶ *Ibidem*; cf. și S. Dimitriu, *loc. cit.*

²⁷ Ch. Lenormant, *loc. cit.*; Em. Condurachi, în *Eirene*, I, 1960, p. 65.

²⁸ Em. Condurachi, *op. cit.*, p. 65—67; cf. și S. Dimitriu și P. Alexandrescu, în *SCIV*, 3, 1972, p. 361—374.

²⁹ A se vedea bibliografia menționată la nota 3.

³⁰ D. M. Pippidi, în *SCIV*, XI, 1960, 1, p. 39—52; *idem*, în *Studii clasice*, V, 1963, p. 137—161; C. Preda, *SCN*, IV, 1968, p. 41—45.

³¹ Const. Moisil, în *BSNR*, 1914, nr. 21, p. 23; *idem*, în *CNA*, XIV, 113—114, p. 142—143.

³² B. Mitrea, în *SCIV*, 9, 1958, 1, p. 152 și *SCIV*, 10, 1959, 1, p. 157; *idem*, în *Omagiu lui P. Constantinescu Iași*, București, 1965, p. 73—79 și în *SCN*, IV, 1971, p. 327—329.

³³ A. A. Nudelman, *Античные клад из с. Ляргуца*, în *Trudi*, II, Chișineu, 1969, p. 129—134.

SUR LA CIRCULATION DES STATÈRES DE CYZIQUE AU BAS-DANUBE

Résumé

Jusqu'aux derniers temps on connaissait des informations seulement sur deux découvertes de statères d'électrum de Cyzique trouvés dans la région du Bas-Danube. Les informations concernant ces deux découvertes, une à Galatzi et l'autre à Ion Corvin (Cuzgun, département de Constanța), ont été considérées non-authentiques, ou douteuses. On a considéré donc que les statères de Cyzique n'ont pas circulé sur le territoire gétique des régions mentionnées. La découverte récente du trésor de statères de Cyzique, faite sur la rive gauche du Danube, à Orlovka, près de Reni (département d'Odessa, URSS) ramène en discussion ce problème et met dans une lumière nouvelle les informations concernant les statères de Galatzi et de Ion Corvin (Cuzgun). À la suite de ces découvertes on peut soutenir maintenant que les statères d'électrum de Cyzique ont circulé non seulement dans la région des Balkans et le long de la côte ouest et nord de la Mer Noire, mais aussi à l'intérieur de la région du Bas-Danube, chez la population gétique.

La pénétration des cyzicéniens dans la région du Bas-Danube s'est produite par l'intermédiaire de la colonie grecque d'Histria. Donc les découvertes monétaires mentionnées représentent une expression des relations entre la ville d'Histria et la population gétique. Selon toutes les probabilités ce processus a eu lieu pendant le IV-ème siècle av.n.è., quand les monnaies d'argent d'Histria ont eu une grande circulation. La plus grande partie des statères de Cyzique ont pénétré probablement chez la population locale comme des tributs supportés par la ville, ce qui s'est passé aussi avec les statères macédoniens de plus tard, découverts dans la même région.

ÜBER DEN UMLAUF DER STATERE AUS KYZIKOS AN DER UNTEREN DONAU

Zusammenfassung

Bis vor kurzer Zeit waren uns an der unteren Donau nur zwei Staterfunde aus Kyzikos bekannt. Diese Elektronmünzen wurden in Galatzi und Cuzgun (heute Ion Corvin, Kreis Constanța) gefunden und als unecht und zweifelhaft betrachtet. Infolgendessen sagte man, dass die Elektronstater aus Kyzikos bei der getischen Bevölkerung, am Unterlauf der Donau, nicht im Umlauf waren.

Neulich fand man in Orlovka, in der Nähe von Reni (Kreis Odessa-UdSSR), ein Münzhort mit Elektronstateren aus Kyzikos, der die enderen zwei Funde von Galatzi und Ion Corvin, in ein neues Licht setzte. Diese genannten Funde beweisen, dass die kyzikenischen Stater nicht nur in Balkanraum und an der Schwarzmeerküste, sonder auch im Hinterland der unteren Donau im Umlauf waren.

Die Stater aus Kyzikos drangen durch Histria in das Gebiet der Donaumündungen ein. Derart, könnten die erwähnten Staterfunde ein Ergebnis der Beziehungen zwischen Histria und der getischen Bevölkerung sein. Wahrscheinlich, ereignete sich dieser Prozess im 4 Jh.v.u.Z., als die Silbermünzen von Histria eine grosse Verbreitung hatten. Der grösste Teil der Stater aus Kyzikos ist als von der Stadt Histria bezahlt es Tribut, in dem Besitz der einheimischen Bevölkerung gelangt, genau wie später die makedonischen Stater, die man in dem gleichen Gebiet fanden.